

Кампания

**на Института за български език – БАН
и вестник „Аз-буки“**

Кампанията на Института за български език към Българската академия на науките „Написаното остава. Пиши правилно!“ се провежда в подкрепа на овладяването на съвременния български правопис и насърчаването на правописната грамотност.

В рамките на кампанията се организират занимателни езикови игри, включително в интернет, поддържа се страницата „Езикови справки“ във „Фейсбук“ и „Твитър“, както и интернет справочник със същото име, провеждат се срещи и семинари с учители по български език и ученици. Част от кампанията е също рубриката с материали по актуални езикови въпроси „Написаното остава. Пиши правилно!“ във вестник „Аз-буки“.

Поради големия читателски интерес материалите от рубриката се препечатват в сп. „Педагогика“.

Повече информация за кампанията „Написаното остава. Пиши правилно!“ може да намерите на интернет страницата на Института за български език – БАН.

The Written Word Remains. Write Correctly
Написаното остава. Пиши правилно

ЗА ФОРМИТЕ „НЕ СЪМ ИМАЛ“ И „НЯМАЛ СЪМ“

Прави впечатление, че формите „не съм имал“ и „нямал съм“ много често се заменят напълно свободно в речта. Търсенето в „Гугъл“ показва, че все пак формата „не съм имал“ се употребява доста по-често от „нямал съм“ (1 040 000 срещу 466 000 резултата).

Нека да разгледаме следните примери:

1. **Съжалявам, че не съм имал възможност да гледам мачовете на живо.**

2. **Съжалявам, че съм нямал възможност да гледам мачовете на живо.**

В първия пример наблюдаваме отрицателна форма на глагола *имам* в минало неопределено време, докато във втория – минало неопределено време на глагола *нямам*. Тук е важно да се подчертае, че *имам* и *нямам* са два различни глагола, а не две различни форми на един и същи глагол.

Разликата между двете конструкции „не съм имал“ и „нямал съм“ се състои в начина, по който е образувана отрицателната форма. В първия случай това е постигнато чрез отрицателната частица „не“, която е поставена пред глагола. Във втория пример самият глагол е отрицателен по смисъл. Важно е да се каже, че *имам* е един от редките случаи в българския език, в които глагол претърпява сливане с отрицателната частица *не* и това довежда до образуването на нов глагол с отрицателно значение.

Двете форми „не съм имал“ и „нямал съм“ са идентични по значение. Изборът за това коя от двете ще използваме в речта си, зависи от това върху коя част искаме да акцентираме. Представената извадка, получена чрез търсене в „Гугъл“, показва, че предпочитани са тези форми, в които се употребява отрицателната форма на глагола *имам*.

Ас. Магдалена Абаджиева

Секция за история на български език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН

САМО ЗА МАНЯЦИ

В интернет се шири този специален етикет за блогове, форуми, видеоклипове, които са предназначени само за най-запалените почитатели на някакво хоби, спорт или други дейности: *Само за маняци!* Измежду тези любими дейности очевидно не е българският правопис.

Всъщност става въпрос за една немалка група думи от чужд произход в българския език, в средата на които се срещат нетипичните буквени съчетания **-ня-** или **-ея-**. На тях в чуждия език (често английски) съответстват **-ia-** и **-ea-**. Проблемът идва от там, че тези съчетания на български език се изговарят обикновено като *-ийа-* и *-ейа-*, поради което много хора ги изписват грешно като **-ня-** и **-ея-**.

Примери: *real* – *реален*, *ideal* – *идеален*, *reaction* – *реакция*, *theatre* – *театър*, *special* – *специален*, *material* – *материал*, *piano* – *пиано*, *diagnosis* – *диагноза*, *dialect* – *диалект* и много други. Повече се бърка **-ня-**, което може да се съкрати и до **-я-**: *матерял*, *спецялен*, *маняк*.

Ако попаднем на дума, за която се колебаем дали да напишем **-ня-** (**-ея-**), или **-ня-** (**-ея-**), трябва да се замислим за произхода на думата. Ако успеем да се сетим за чуждо съответствие и там имаме **-ia-** (**-ea-**), с това ще решим правописната си дилема.

Изключенията от правилото са малко: *християнски* (*Christian*), *софиянец* (*Sofia*). Обърнете внимание и на няколко интересни случая.

Думата *одеяло* се изписва с **-ея-**, защото е дума от български, а не от чужд произход и на старобългарски се пише: *одѣяло*.

Думата *плеяда* се изписва с **-ея-**, тъй като макар да е от чужд, гръцки, произход, в оригиналната форма се съдържа **-ейа-** (а не само **-ея-**): Πλειάδης.

При съмнение за правописа на дадена дума винаги можете да проверите в *Официалния правописен речник на българския език* (изд. „Просвета“, София, 2012).

Д-р Ивелина Стоянова

*Секция за компютърна лингвистика
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН*

ОТНОВО ЗА ТИРЕТАТА

В българската писмена практика напоследък се наблюдава колебание при употребата на тирета при цифри. Така например наред с примери като 31.01.2016 – 31.02.2016 г., XX – XXI в., 30 – 40-те год., Димчо Дебелянов (1887 – 1916) и под. не само в интернет, но и по страниците на официални издания откриваме също употреба на дългото тире без интервал, напр. 2013–2014 г.; X–XV в.; стр. 386–388 и др. Не са малко и случаите, в които на мястото на дълго тире се появява късо тире (т.нар. дефис). То също се изписва както без интервали от двете страни (напр. 2013-2014 г.), така и с интервали (напр. 2013 - 2014 г.).

Справка с *Официалния правописен речник* (2012) показва, че за разлика от предходните правописни академични речници от 2012 г. е кодифицирана употребата на **дълго тире с интервали при цифри** (за сравнение – предишната норма е изисквала същото тире да не се огражда с интервали). Това означава, че правилният начин на изписване на дългото тире е следният:

том 1 – 14	5 – 6 мин.
т. 30 – 31	10 – 15 стр.
2 – 3 книги	(Спасов 2001: 4 – 6)

В случая тирето замества изпуснат предлог (напр. *до*) или съюз (напр. *и, или*) и маркира период от време, интервал, продължителност.

Трябва да се посочи, че Правописният речник допуска употребата на **късо тире без интервали**. Така например телефонните номера може да се представят като определена комбинация от цифри, разделени с тирета. Този начин на изписване е предпоставка за по-лесното възприемане и запомняне на съвкупността от цифри (срв. 0898-899-222 и 0898899222).

Гл. ас. д-р Цветелина Георгиева
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН